

॥ శ్రీ ॥

అథ శ్రీ త్రివిక్రమపండితాచార్యసుత శ్రీ నారాయణపండితాచార్యవిరచితః

॥ శ్రీ మధ్యవిజయః ॥

౧. ద్వితీయః సర్గః

విజ్ఞానభానుమతి కాలబలేన లీనే

దుర్భాష్యసంతమససంతతితో జనేఽఽంధే |

మార్గాత్ సతాం స్థలతి భిన్న హృదో ముకుందం

దేవాశ్చతుర్ముఖముఖాః శరణం ప్రజగ్ముః || ౧.౧ ||

నాథః కలౌ త్రియుగహూతిరనుద్బుభూషుః

బ్రహ్మణమప్యనవతారమనాదిదిక్షుః |

సర్వజ్ఞమన్యమనవెక్ష్య స కార్యవీర్యం

స్మీరాననో భువనజీవనమాబభాషే || ౧.౨ ||

వేదాంతమార్గపరిమార్గణదీనదూనాః

దైవీః ప్రజా విశరణాః కరుణాపదం నః |

ఆనందయేః సుముఖ భూషితభూమిభాగో

రూపాంతరేణ మమ సద్గుణనిర్ణయేన || ౧.౩ ||

ఆదేశమాలిమణిముజ్జ్వలవర్ణమేనం

బద్ధాంజలిర్మరుదనర్హమధత్త మూర్ధ్నా ||

హోరావళీమివ హృదా విబుధేంద్రయాఞ్చాం

బిభ్రన్నిజాననుజిఘ్నుక్షురవతితీర్షత్ || ౧.౪ ||
 కాలః స ఏవ సమవర్తత నామ యావత్
 చింతాకులం వివిధసాధుకులం బభూవ |
 వేదాంతసంతతకృతాంతరసం న విద్యుః
 శ్రేయో లభేమహి కథం ను వయం బతేతి || ౧.౫ ||
 తత్రీతయే రజతపీఠపురాధివాసీ దేవో
 వివేశ పురుషం శుభసూచనాయ |
 ప్రాప్తే మహాయ మహితాయ మహాజనాఘే
 కోలాహలేన సకుతూహలిని ప్రవృత్తై || ౧.౬ ||
 ఆవిష్టవానకుశలం పురుషం ప్రకృత్యా
 ప్రత్యాయయన్నిహ జనాన్ నితరామన్వత్యత్ |
 ఉత్తుంగకేతుశిఖరే స కృతాంగహరో
 రంగాంతరే నట ఇవాఖిలవిస్మయాత్మా || ౧.౭ ||
 ఆభాష్య సోఽత్ర జనతాం శపథానువిద్ధం
 ఉచ్చైరిదం వచనముద్భుతదోర్భభాషే |
 ఉత్పత్స్యతే జగతి విశ్వజనీనవృత్తిః
 విశ్వజ్ఞ ఏవ భగవానచిరాదిహేతి || ౧.౮ ||

సద్వీపవారినిధిసప్తకభూతధాత్ర్యా

మధ్యేఽపి కర్మభువి భారత నామ ఖండే |
 కాలే కలౌ సువిమలాన్వయలబ్ధజన్మా
 సన్మధ్యగేహకులమౌలిమణిర్ద్విజోఽభూత్ || ౨.౯ ||
 వేదాద్రిసద్రజయపీఠపురేశ్వరాభ్యాం
 గ్రామో విభూషితతరః శివరూప్యనామా |
 హేమాద్రిరాజవిభురాజదిళావృతాభః తస్యా-
 భవద్ గురుగుణః ఖలు మూలభూమిః || ౨.౧౦ ||
 రామాధివేశితహరిస్వస్మృమౌలిమాలా-
 రాజద్విమానగిరిశోభితమధ్యువాస |
 క్షేత్రం స పాజకపదం త్రి కులైకకేతుః
 కం యద్ దధాతి సతతం ఖలు విశ్వపాజాత్ || ౨.౧౧ ||
 అర్థం కమప్యనవమం పురుషార్థ హేతుం
 పుంసాం ప్రదాతుముచితాముచితస్వరూపామ్ |
 కన్యాం సువర్ణలసితామివ వేదవిద్యాం
 జగ్రాహ విప్రవృషభ ప్రతిపాదితాం సః || ౨.౧౨ ||
 రేమేఽచ్ఛయోపనిషదేవ మహావివేకో
 భక్త్యేవ శుద్ధకరణః పరమశ్రితాఽలమ్ |
 మిథ్యాభిమానరహితః పరయేవ ముక్త్యా
 స్వానందసంతతికృతా స తయా ద్విజేంద్రః || ౨.౧౩ ||

తస్య ప్రభో శ్చరణయోః కులదేవతాయాః
 భక్తిం బబంధ నిజధర్మరతః స ధీరః |
 విజ్ఞాతభారతపురాణమహారహస్యం
 యం భట్ట ఇత్యభివదంతి జనా వినీతమ్ || ౨.౧౪ ||
 గోవిందసుందరకథాసుధయా స నృణాం
 ఆనందయన్న కిల కేవలమింద్రియాణి |
 కింతు ప్రభో రజతపీఠపురే పదాబ్జం
 శ్రీవల్లభస్య భజతామపి దైవతానామ్ || ౨.౧౫ ||
 ఇత్థం హరేర్గుణకథాసుధయా సుతృప్తో
 నైర్గుణ్యావాదిషు జనేష్వపి సాగ్రహేషు |
 తత్వే స కాలచలధీరతిసంశయాలుః ధీమాన్
 ధియా శ్రవణశోధితయా ప్రదభ్యో || ౨.౧౬ ||

త్రాతా య ఏవ నరకాత్ స హి పుత్రనామ
 ముఖ్యావనం న సులభం పురుషాదపూర్ణాత్ |
 తస్మాత్ సమస్తవిదపత్యమవద్యహీనం
 విద్యాకరాకృతి లభేమహి కైరుపాయైః || ౨.౧౭ ||
 పూర్వేఽపి కర్షమపరాశరపాండుముఖ్యాః

యత్యేవయా గుణగణాఢ్యమపత్యమాపుః |
 తం పూర్ణషడ్గుణతనుం కరుణామృతాబ్ధిం
 నారాయణం కులపతిం శరణం వ్రజేమ || ౨.౧౮ ||
 ఇత్థం విచింత్య స విచింత్యమనన్య బంధుః
 ప్రేషప్రదం రజతపీఠపురాధివాసమ్ |
 భక్త్యా భవాబ్ధిభయభంగదయా శుభాత్మా
 భేజే భుజంగశయనం ద్విషడబ్దకాలమ్ || ౨.౧౯ ||
 పత్న్యా సమం భగవతః స భజన్ పదాబ్జం
 భోగాన్ లఘూనపి పునర్లఘుయాంచకార |
 దాంతం స్వయం చ హృదయం దమయాంచకార
 స్వచ్ఛం చ దేహమధికం విమలీచకార || ౨.౨౦ ||
 తీవ్రైః పయోవ్రతముఖైర్వివిధ వ్రతాగ్రైః
 జాయాపతీ గుణగణార్ణవపుత్రకామౌ |
 సంపూర్ణపూరుషమతోషయతాం నితాంతం
 దేవేరితావివ పురా౨దితికశ్యపౌ తౌ || ౨.౨౧ ||
 నాథస్య భూరికరుణాసుధయా౨భిషిక్తౌ
 శ్రీశ్రీధరప్రతతిశారశరీరయష్టి |
 భూరివ్రతప్రభవదివ్యసుకాంతిమంతౌ
 తౌ దేహశుద్ధిమతిమాత్రమథాలభేతామ్ || ౨.౨౨ ||

కాంతాదృతౌ సముచితేఽథ బభార గర్భం
 సా భూసురేంద్రదుహితా జగతాం హితాయ |
 అచ్ఛాంబరేవ రజనీ పరిపూరితాశా
 భావిన్యపాస్తతమసం విధుమాద్యపక్షాత్ || ౧.౧౩ ||
 తం పూర్వపక్షసితబింబమివ ప్రవృద్ధం
 యావద్ ద్విజేంద్రవనితా సుషువేఽత్ర తావత్ |
 అంశేన వాయురవతీర్య స రూప్యపీఠే
 విష్ణుం ప్రణమ్య భవనం ప్రయయౌ తదీయమ్ || ౧.౧౪ ||

సంపూర్ణలక్షణచణం నవరాజమాన
 ద్వారాంతరం పరమసుందరమందిరం తత్ |
 రాజేవ సత్పురవరం భువనాధిరాజో
 నిష్కాసయన్ పరమసౌ భగవాన్ వివేశ || ౧.౧౫ ||
 సంతుప్యతాం సకలసన్నికరైరసద్భిః
 ఖిద్యేత వాయురయమావిరభూత్ పృథివ్యామ్ |
 ఆఖ్యానితీవ సురదుందుభిమంద్రనాదః
 ప్రాశ్రావి కౌతుకవశైరిహ మానుషైశ్చ || ౧.౧౬ ||
 నాథం నిషేవ్య భవనానతిదూరమాప్తః

ప్రాజ్ఞో మహాప్రకృతదుందుభినాదపూర్వ్యాత్ |
 పుత్రోద్భవశ్రవణతో మహదాప్య సౌఖ్యం
 జ్ఞానం పరోక్షపదమప్యమతేష్టహేతుమ్ || ౧.౨౭ ||
 ఆవిశ్య వేష్మ నిజనందనమిందువక్త్రం
 భూయోఽభినంద్య స ముకుందదయాం ప్రవంద్య |
 జాతస్య తస్య గుణజాతవహస్య జాత-
 కర్మాదికర్మనివహం విదధే సుకర్మా || ౧.౨౮ ||
 జ్ఞానార్థమేవ యదభూదసుదేవ ఏషః
 యద్ వాసుదేవపదభక్తిరతః సదాఽసౌ |
 తద్ వాసుదేవపదమన్వవదన్ సురేంద్రాః
 తాతేన యన్నిగదితం సుతనామకర్తా || ౧.౨౯ ||
 పాతుం పయాంసి శిశవే కిల గోప్రదోఽస్మై
 పూర్వాలయః స్వసుతసూనుతయా ప్రజాతః |
 నిర్వాణహేతుమలభిష్ట పరాత్మవిద్యాం
 దానం ధ్రువం ఫలతి పాత్రగుణానుకూల్యాత్ || ౧.౩౦ ||
 అత్రస్తమేవ సతతం పరిపుల్లచక్షుః
 కాంత్యా విడంబితనవేందు జగత్యనర్థమ్ |
 తత్ పుత్రరత్నముపగృహ్య కదాచిదాప్తః
 స్వస్వామినే బుధ ఉపాయనమార్పయత్ సః || ౧.౩౧ ||

నత్వా హరిం రజతపీఠపురాలయం
తం బాలస్య సంపదమనాపదమర్థయిత్వా |
సాకం సుతేన పరివారజనాన్వితోఽసౌ
ప్రాయాన్నిశీఢసమయే నిజమేవ ధామ || ౧.౩౨ ||

దోషేయుషాం సమమనేన వనేఽతిభీమే
తత్త్రిడితగ్రహ ఇష్టాకతమం తుతోద |
ఉద్వాంతరక్తమవలోక్య తమభ్యధాయి
కేనాప్యహో న శిశుతుత్ కథమేష ఇత్థమ్ || ౧.౩౩ ||
ఆవిశ్య పూరుషమువాచ మహాగ్రహోఽసౌ
అస్మద్విహారసమయోపగతాన్ సమస్తాన్ |
యచ్ఛక్తిగుప్తిరహితానలమస్మి హంతుం
లోకేశ్వరః స బత బాలతమః కిలేతి || ౧.౩౪ ||
స్తన్యేన బాలమనుతోష్య ముహుః స్వధామ్నా
మాతా కదాచన యయౌ విరహాసహోఽపి |
విశ్వస్య విశ్వపరిపాలకపాలనాయ
కన్యాం నిజామనుగుణాం కిల భీరురేషా || ౧.౩౫ ||
సా బాలకం ప్రరుదితం పరిసాంత్వయంతీ

ముగ్ధాక్షరేణ వచసాఽనునినాయ ముగ్ధా |
మా తాత తాత సుముఖేతి పునః ప్రరోదీః
మాతా తనోతి రుచితం త్వరితం తవేతి || ౨.౩౬ ||
రోదే క్రియాసమభిహారత ఏవ వృత్తే
పోతస్య మాతరి చిరాదపి నాఽగతాయామ్ |
జగ్రాహ బాలమథ చైక్షత మాతృమార్గం
సాఽపి క్రియాసమభిహారత ఏవ బాలా || ౨.౩౭ ||
కర్తవ్యమౌఢ్యమభిపద్య నిరూప్య సా తం
ప్రాభోజయత్ ఖలు కులస్థకులం ప్రపక్వం |
శీతం పయోఽపి సతతం పరిపాయయంతీ
యస్యోష్ణరోగమతివేలమశంకతాంబా || ౨.౩౮ ||
నూనం పిపాసురతిరోదితి హంత బాలో
ధిజ్ మాం దయావిరహితాం పరకృత్యసక్తామ్ |
ఇత్యాకులా గృహముపేత్య తదా ప్రసన్నం
పూర్ణోదరం సుతమవైక్షత విప్రపత్నీ || ౨.౩౯ ||
పృష్ట్యాఽవగమ్య సకలం చ తతః ప్రవృత్తం
యూనాం చ దుస్సహమిదం శిశునోపభుక్తమ్ |
ఇత్థం విచింత్య తనయాం బహు భత్సయంత్యా
భీతం తయోత కుపితం మనసాఽనుతప్తమ్ || ౨.౪౦ ||

ఆరోగ్యశాలిని తదాఽపి పురేవ పుత్రే
 విస్మేరతాముపజగామ జనన్యముష్య |
 యస్య త్రిలోకజననీ జననీ విషేఽపి
 పీతే న విస్మయమవాప సమస్తశక్తేః || ౨.౪౧ ||
 స్తన్యం ముహుః కిల దదౌ జననీ గృహీత్వా
 క్షేమాయ తం కిల దధజ్జనకో జజాప |
 అన్యో జనోఽపి కిల లాళయతి స్మ కింతు
 సర్వోఽపి తన్ముఖసుహాసరసాయనోత్కః || ౨.౪౨ ||
 దేవాదిసద్భిరనుపాలితయాఽఽదరేణ
 దేవ్యాఽఽత్మనేవ విలసత్పదయా నితాంతమ్ |
 అవ్యక్తయా ప్రథమతో వదనేఽస్య వాణ్యా
 శాలీనయేవ భువనార్చితయా విజప్తే || ౨.౪౩ ||
 ప్రాగ్నింఖణం స్వయమథ స్థితిమేష
 చక్రే పశ్చాద్ గతిం పరిచయేన కిల క్రమేణ |
 విశ్వస్య చేష్టితమహో యదనుగ్రహేణ
 సర్వం తదస్య పవనస్య విడంబనం హి || ౨.౪౪ ||
 పుచ్చాంతమచ్ఛమవలంబ్య కదాచిదేష

ప్రాతర్వజ్రాద్ వ్రజత ఏవ నిజర్షభస్య |
 ప్రాయాత్ ప్రియస్య సహసా స్వజనైరదృష్టో
 నానావనేషు చరతశ్చరతస్త్రాణాని || ౧.౪౫ ||
 ఉత్తుంగశృంగలసితస్య మహిష్యమూర్తేః
 పాదావృతావనితళస్య సురంద్రకస్య |
 ఆశ్రిత్య తస్య శుశుభేఽవయవైకదేశం
 బాలో దివాకర ఇవోదయపర్వతస్య || ౧.౪౬ ||
 లీలాం కరోతి ను గృహాంతరగో ను బాలః
 కూపాంతరే ను పతితః ప్రకృతిస్వతంత్రః |
 ఇత్థం విచింత్య స ముహూః స్వజనో విమృగ్య
 హంతానవేక్ష్య తనయం హృది తాపమాప || ౧.౪౭ ||
 బాలస్య బాలపరిలంబనగోచరం తద్
 వ్యశ్వస్యతాపి వచనం వనగోచరోక్తమ్ |
 యత్ సాయమైక్షత జనః శిశుమావ్రజంతమ్
 ఏకాబ్ధకం వృషభబాలకృతావలంబమ్ || ౧.౪౮ ||

చింతామణీంద్రమివ చింతితదం దరిద్రో
 విజ్ఞానమార్గమివ విష్ణుపరం ముముక్షుః |

నష్టం చ నందనమితి స్వజనోఽస్య లభ్యా
 నాథస్య తస్య తమనుగ్రహమేవ మేనే || ౧.౪౯ ||
 లీలావసానసమయే సహసా కదాచిద్
 ఆర్యోఽమునాఽభ్యవహృతిం ప్రతి చోద్యమానః |
 రోద్ధైష నోఽస్తి ధనికో వృషవిక్రయీతి
 ప్రోవాచ నందనముఖేందుమవేక్ష్య మందమ్ || ౧.౫౦ ||
 లీలాకరేణ స కరేణ సుకోమలేన
 బీజాంతరాణి కిల కానిచిదాశు తస్మై |
 స్మిత్వాఽర్భకోఽభిమతనిష్కపదే యదాఽదా-
 దాదత్త తాని ధనికో బహుమానపూర్వమ్ || ౧.౫౧ ||
 లబ్ధం సుతాదితి వదన్ ద్విజపుంగవేన
 కాలాంతరే నిజధనే ప్రతిదిత్సితేఽపి |
 సాక్షాదమానవనవాకృతితః స లేభే
 బీజచ్ఛలేన పురుషార్థమహో విశిష్టమ్ || ౧.౫౨ ||
 వాసుదేవమిహ వాఽసుదేవతా సత్కలామభిననంద తం జనః |
 వాసుదేవమితి వాసుదేవసన్నామకం వివిధలీలమర్చకమ్ || ౧.౫౩ ||
 ఇతి విహరతి మహ్యం విష్ణుదాసేఽపి గూఢే
 సమజని సుజనానాం చిత్తమానందపూర్ణమ్ |
 ఉదయతి ఘనమాలాలీనభానౌ చ భానౌ

నను జననయనాబ్జైర్లభ్యతేలం వికాసః || ౨.౫౪ ||

|| ఇతి శ్రీమత్కవికులతిలక త్రివిక్రమపండితాచార్యసుత

నారాయణపండితాచార్యవిరచితే శ్రీమధ్వవిజయే

ఆనందాంకితే ద్వితీయః సర్గః ||

www.yousigma.com